

# Діяльність Темісона та Харміса

**Omniū profecto artium medicina nobilissima.**

*З усіх наук, безумовно, медицина є найбільш  
шляхетною.*

Гіппократ

# ВСТУП



- ❖ Історія медицини є одним з розділів загальної історії культури людства. Вона розглядає розвиток знань, пов'язаних із захворюваннями, лікуванням людини, збереженням і зміцненням її здоров'я
- ❖ Чому лікареві потрібно знати світову і вітчизняну історію медицини?

Історія медицини допомагає правильно зрозуміти сучасний стан медицини і передбачати перспективи її розвитку. Вивчення минулого медицини дає правильне уявлення про те, як виникли й нагромаджувалися навички розпізнавання захворювань, уміння лікувати їх і запобігати їм, як поступово почали правильно розуміти функції організму та зміни їх під час захворювань. Історія медицини на багатовіковому досвіді показує, зокрема, всю помилковість численних намагань знайти універсальний засіб лікування - панацею.

## Зародження медицини

На початкових етапах зародження й формування медицини інстинктивні дії з самопомоги поступово набирали форми усвідомленої допомоги. Подання допомоги однією людиною іншій при травмах і захворюваннях уже свідчило про зародження медичної допомоги як форми суспільної практики. Початки такої допомоги, за даними науки, можна віднести до камяного віку, вони були характерні вже для неандертальців.

Тяжкі умови існування, складність добування їжі сприяли виникненню захворювань. Уже на скелетах тварин і людей, що їх наука відносить до найстародавніших часів історії, знаходять сліди як перенесених хвороб, так і лікувальних втручань.

Остеоз стегна *Pithecanthropus erectus* з о. Ява.

Найдавніший приклад патології людини.



## Зародження медицини

Суто досвідним шляхом людина навчилася також використовувати з лікувальною метою воду, сонячне тепло, розтирати, розминати хворі місця, спиняти тиском кровотечу, знерухомлювати місця перелому, привязуючи до ушкодженої кінцівки палку чи шматок кори дерева. Коли первісна людина вдосконалила свої знаряддя, користувалася вже списом, луком, ножем, що дало їй змогу полювати на більших тварин, займатися рибальством, вона почала вживати ліки і тваринного походження: кров, жир, окремі органи тварин та їхніх утробних плодів. Наступне оволодіння гончарним ремеслом (VIIV тис.'до н. е.) дало змогу не лише краще готувати і зберігати їжу, а й заготовляти лікувальні засоби.





# МЕДИЦИНА В СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ

omnes viae Romam ducunt

Усі дороги ведуть до Риму

# Медицина в Стародавньому Римі

У Стародавньому Римі в умовах великої централізованої держави перед медициною відкрилися можливості широкого розвитку. До завоювання Греції (146 р. до н. е.) в медицині римлян переважали емпіричні засоби, головним чином ліки рослинного походження. Для підтримання здоров'я радили простоту і поміркованість у їжі і взагалі



Відомості про цей період черпаємо з тогочасних юридичних законів та праць Марка Порція Катона Старшого (234-149 рр. до н. е.). Порцій Катон був переконаним противником еллінської культури, він наполегливо, гаряче застерігав своїх співвітчизників від запозичення грецьких звичаїв, їхніх медичних засобів, які, мовляв, розслаблюють простий, але доблесний дух справжніх римлян. Він відстоював традиційну римську «простоту нравів», зокрема в харчуванні; передусім він наполягав на користі від споживання сирової капусти. В його працях знаходимо розумні поради щодо лікування вивихів, переломів, ран, але також і багато засобів містичного характеру.





## Медицина в Стародавньому Римі

Суворі застереження Порція Катона проти грецької медицини залишилися марними. Лікарі-греки, як побачимо далі, віді грали в історії медицини Римської імперії вирішальну роль. Вони сприяли її дальшому розвитку в нових умовах великої централізованої імперії, яка з часом об'єднала країни від Піренеїв на заході до Вірменії на сході, від Британії на півночі до Єгипту на півдні.



Забезпечення санітарних умов життя у великих містах з багатотисячним населенням, організація постійної армії, далекі походи римських легіонів у місцевості з різними кліматичними умовами, необхідність тримати гарнізони і численну адміністрацію в далеких провінціях все це висунуло нові завдання перед медициною. Ці завдання не міг розв'язати, як це було в малих республіках Греції, лікар, що мав приватну практику, потрібне було державне втручання в цю справу, надання лікареві певних адміністративних прав. В імператорському Римі і було вперше введено посади головних лікарів (архіатрів) великих міст, провінцій, організовано медичну службу у війську.

# Медицина в Стародавньому Римі

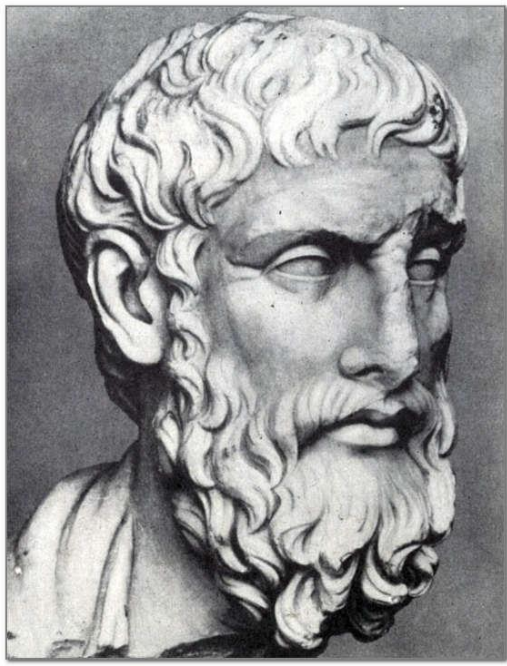


Є також згадки про лікарів при цирках, театрах, громадських садах.

Славнозвісний Гален працював один час лікарем,  
що подавав допомогу гладіаторам під час їхніх змагань зі звірами.

Є також відомості про виконання лікарями функцій  
судових медиків: так, лікар Антил виконував таку роль  
у зв'язку з убивством Юлія Цезаря 44 р до н.е.

## Медицина в Стародавньому Римі



Епікур -  
давньогрецький  
філософ-матеріаліст

У I ст. до н. е. в Римі набуло поширення вчення грецького **філософа Епікура** (341-270 рр. до н. е.), літературно оформлене у високохудожній формі його послідовником поетом Тітом Лукрецієм Каром (98-55 рр. до н. е.) в його відомому творі «De natura rerum» («Про природу речей»). У цьому винятково важливому для історії культури людства творі сконцентровано відомості про те, чого досягли античні вчені в матеріалістичному розумінні світу

Епікур дотримувався поглядів Демокріта. Він вважав, що світ складається з численних неподільних, різної форми частинок атомів, які в різних комбінаціях, як літери в словах, утворили різні речі без втручання будь-якого вищого розуму та творця.

# Медицина в Стародавньому Римі



Серед лікарів найвідомішим прибічником Епікура був **Асклепіад** (124-56 рр. до н. е.). Навчався він в **Афінах і Александрії**. Асклепіад учив, що тіло людини також складається з атомів, між якими є пори, канали. Крізь ці пори та канали виділенням поту та випаровуванням регулюється діяльність організму. Якщо ці пори і канали засмічуються або з тієї чи іншої причини надмірно розширюються, це негативно відбивається на взаємовідношеннях атомів та їхньому русі, в якому вони завжди перебувають, і це зумовлює виникнення хвороб.

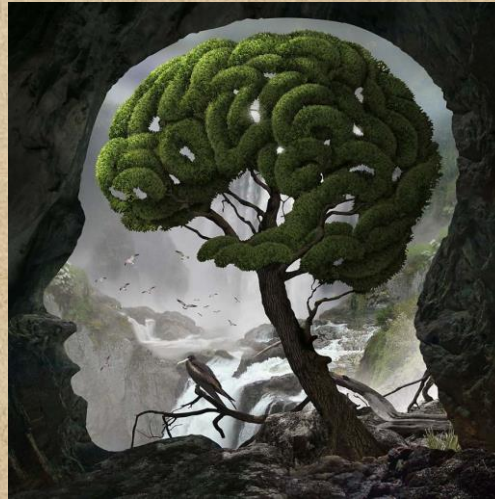


## Асклепiад

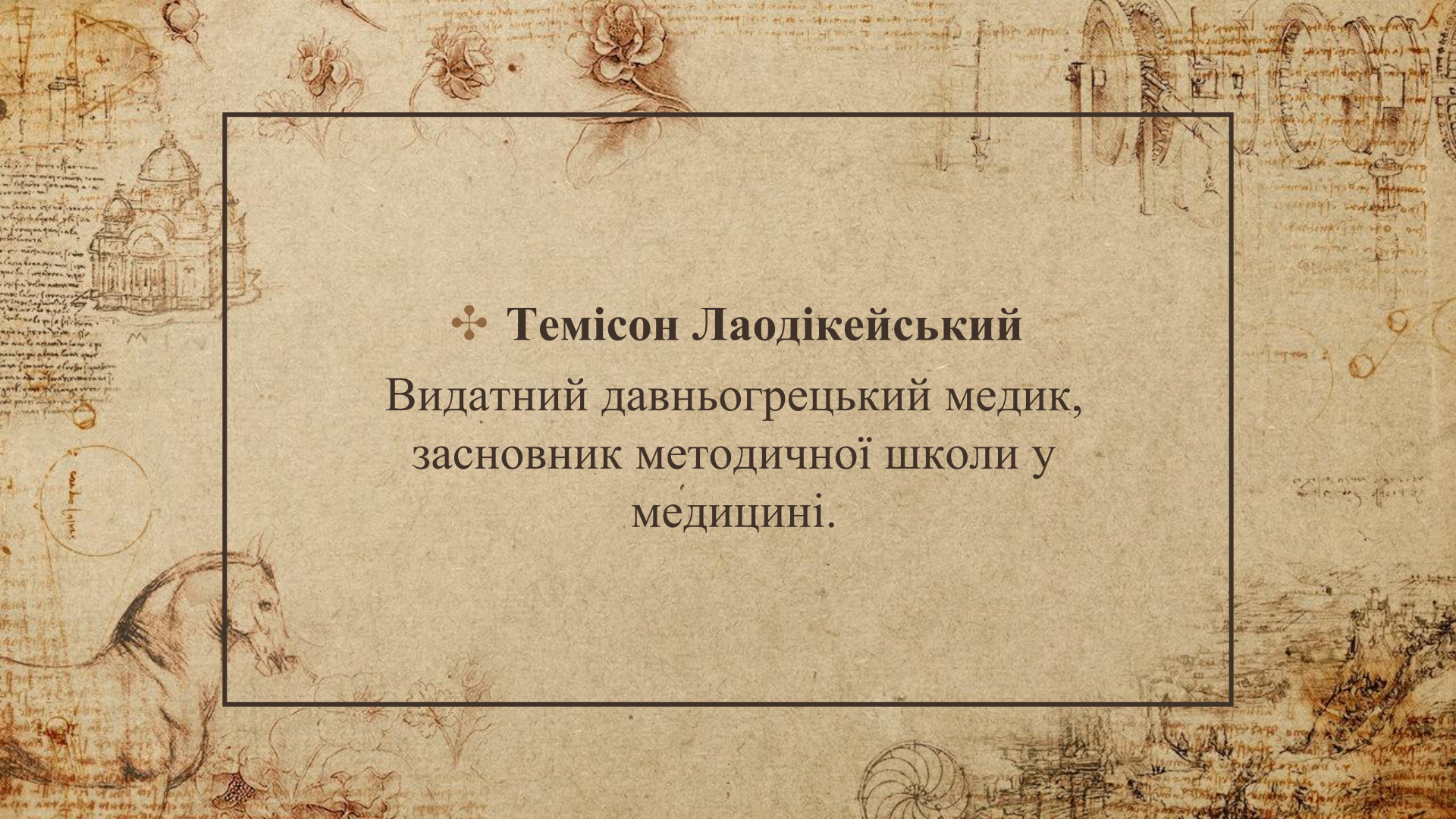
Асклепiад надавав особливого значення «невидимому диханню» шкіри, яке потрібно підтримувати частими купаннями, вологими розтираннями, фізичними вправами. Відповідно до принципу Епікура, що життя людини має бути «розсудливим, прекрасним і приємним», **Асклепiад вимагав, щоб і процес лікування не обтяжував хворого, а був «безпечним, швидким і приємним (tuto, cito et jucundo curare)».** Разом з тим він підкреслював, що «надмірна поспішність і бажання догодити хворому небезпечні».

Його концепція лікування, що набула визнання, протистояла системі хірурга Архігата, якого називали «кровожерним м'ясником» - **carnifex**.

# Асклепiад



У своїй терапії Асклепiад не був прибічником медикаментозних засобів, а головного значення надавав чистоті тіла, прогулянкам на свіжому повітрі, їзді на коні, веслуванню та різним гімнастичним вправам, що сприяють кращому рухові частинок атомів в організмі і перешкоджають засміченню його пор і каналів.

The background of the image is a collage of Leonardo da Vinci's sketches on aged, yellowed paper. In the top left, there are sketches of a horse's head and neck. To the right, there are sketches of a dome-shaped building. In the bottom left, there is a sketch of a horse's head in profile. The right side of the image features several sketches of mechanical devices, including gears and pulleys. The text is centered within a black rectangular frame.

✦ **Темісон Лаодікейський**  
Видатний давньогрецький медик,  
засновник методичної школи у  
медицині.

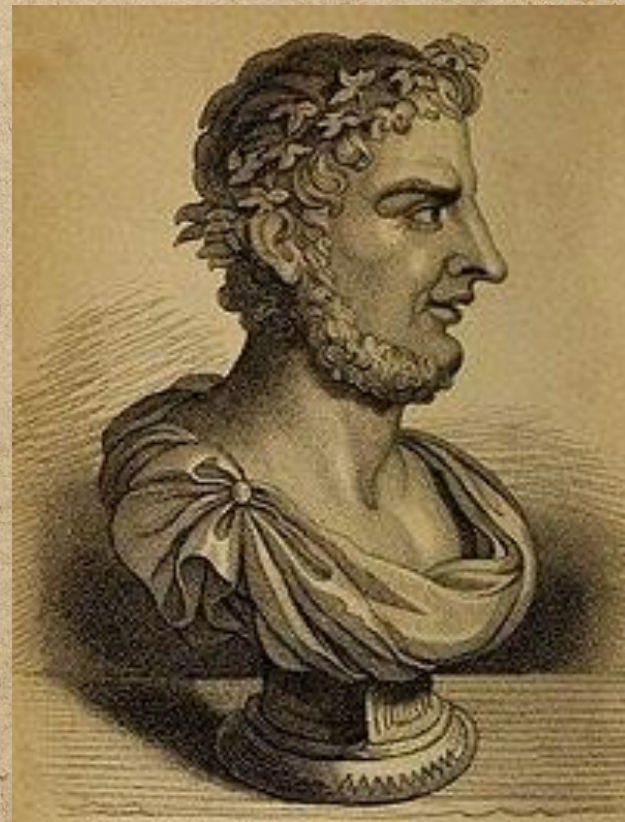
## Темісон Лаодікейський

Темісон був вихідцем із Лаодікії, Сирії та був учнем Асклепіада

Про події його життя більше нічого не відомо, окрім того, що він, здається, багато подорожував, оскільки він згадує Крит і Мілан, як очевидець в своїх нотатках.

Невідомо також, чи він коли-небудь відвідував Рим, хоча, дуже вірогідно, що він туди колись завітав.

У літньому віці його думка кардинально відрізнялася від думки його вчителя Асклепіада, і згодом він став засновником нової секти під назвою **“Методична школа” (Methodici)**



## Темісон Лаодікейський

Послідовник Асклепіада Темісон (І ст. до н. е.) вирішив спростити вчення свого учителя, зробити його доступним і зрозумілим для кожного лікаря. Усі хвороби за проявами їх він поділив на три групи:

- ❖ **До першої групи** він відніс хвороби, за яких організм людини перебуває в стані напруження *status strictus*. Пори тіла в цьому стані закриті. Проявляється це загальним збудженням, запором, затримкою сечі, корчами, непритомністю. В таких випадках належить призначити тепло в різному вигляді, купелі, олії, все, що заспокоює.
- ❖ **При хворобах другої групи** протилежний стан: усі пори і канали надмірно послаблені *status laxus*; у хворих проноси, піт, посилений діурез, загальна кволість. При таких хворобах призначають збудливі засоби.



## Темісон Лаодікейський

- ❖ До третьої групи належать змішані форми, за яких лікування призначають спочатку залежно від тих симптомів, які виявляються особливо яскраво.




## Темісон Лаодікейський

Оскільки Темісон і його послідовники шукали в медицині простих, зрозумілих усім шляхів, то представники цієї школи в історії медицини дістали назву **методистів**. Такі погляди припали до вподоби практичним римлянам і невдовзі знайшли багато прибічників, які вважали, що для успішного опанування практичної медицини не потрібно глибоких знань, тривалого навчання; досить лише кількох місяців, щоб навчитись розбиратися у станах хворого організму і знати відповідні набори ліків.

Таке спрощення поглядів на лікарську майстерність не могло не викликати протесту серед більш вдумливих послідовників Асклепіада

• **Medica mente, non medicamentis**





## Діяльність Темісона

## Діяльність Темісона

❖ Темісон першим поділив захворювання на гострі та хронічні

Це дуже важливо для медицини, адже стає зрозумілим, як повинна діяти людина з хронічним захворюванням, щоб не погіршити свій стан.

## Діяльність Темісона

У системі Темісона всі хвороби були викликані звуженням або розслабленням “пор”, через які відбувалося “дихання шкіри”.

Судячи з випорожнень, незвичайних виділень і підвищення температури тіла у людини, можна було виявити проблеми зі здоров'ям. Вся інша інформація, на його думку, була непотрібною для виявлення хвороби.



## Діяльність Темісона

Якщо «пори» звужувалися, лікар  
призначав дієту, теплі ванни, припарки,  
вологе повітря, кровопускання і деякі ліки  
для розслаблення «пор».



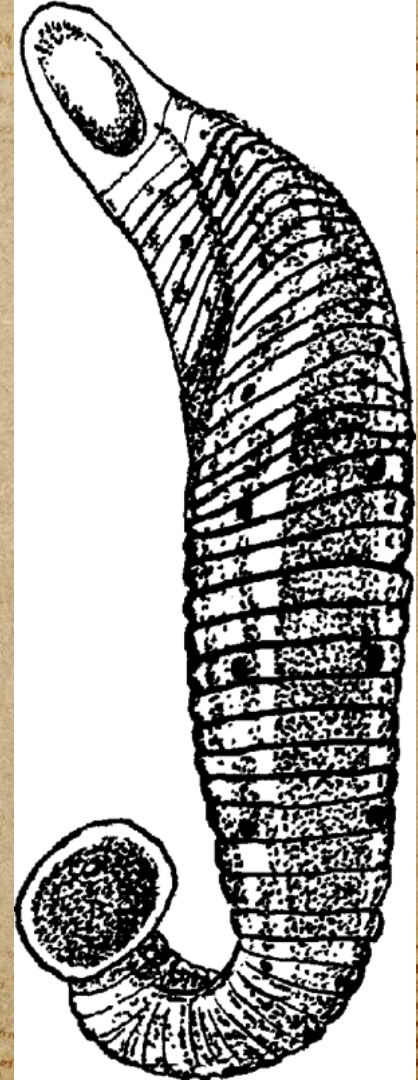
## Діяльність Темісона

На фоні навпаки розслабленого стану «пор» Темісон прописував частий прийом їжі, холодні ванни і перебування на холоді, а також кровоспинні препарати, щоб викликати звуження «пор»



## Діяльність Темісона

Темісон першим почав використовувати п'явок у медичній практиці. Це неймовірно важлива практика, адже секрет слинних залоз п'явок містить гірудин (речовину, яка впливає на тканинну проникність), справляє протизапальну, тромболітичну, імуностимулювальну, протитромботичну, антисклеротичну дію.





## ✦ Харміс

Римський медик, що застосовував  
масажі та вперше запропонував  
холодну баню як лікувальний засіб.

## Історія масажу

Техніка самомасажу була поширена в Римі та Стародавній Греції. Греки мастили свої тіла ароматними оліями(часто використовували оливкову). Греки також посипали шкіру піском, потім зішкрібували його. Після прийняття ванни жителі Греції розгладжували і розтирали свої тіла. Аретей, Гіппократ, Геродік в своїх працях радили "розтирати своє тіло". Римляни мали пристрасть до бань, плавання і купання. Внаслідок чого і самомасаж в Римі користувався популярністю, так як ним закінчувалося купання. Навіть у давньоримському прислів'ї говориться: "Він не вміє ні читати, ні плавати".



## Діяльність Харміса

Харміс вперше почав застосовувати холодну баню у медицині. Завдяки його методиці дуже дивовижним чином вилікували імператора Августа, якому ніяк не могли допомогти лікарі.



### Октавіян Август

(лат. *Octavianus Augustus*; 23 вересня 63 до н. е. — 19 серпня 14 н. е.)

— римський державний і військовий керівник, могутній імператор Римської імперії, контролював Римську імперію з 27 року до н. е. і до своєї смерті в 14 році н. е.

Племінник, прийомний син і спадкоємець Гая Юлія Цезаря.

# Діяльність Харміса

Вклад Харміса у світову медицину є незамінним.

Обливання холодною водою – це тренування терморегуляційних процесів організму. Оскільки вони відбуваються рефлексивно, під впливом подразнень, що надходять від терморецепторів шкіри, обливання холодною водою неабияк стимулює діяльність центральної нервової системи.



## Користь обливання холодною водою



Холодна вода стимулює циркуляцію крові, тому обливання може бути корисним людям з порушеною циркуляцією, наприклад тим, хто має високий тиск чи цукровий діабет. Також дослідження вказують на те, що холодна вода сприяє відновленню травмованих тканин, наприклад розтягнутих зв'язок. Знижуючи температуру травмованої ділянки, ми прискорюємо доставляння теплішої, збагаченої киснем крові до цієї області. Це й прискорює відновлення ураженої тканини.

# ВИСНОВКИ

---



## Висновки

У Римській імперії антична медицина досягла свого найвищого розвитку. Вона майже зовсім звільнилась від впливу жерців, окреслилась як окрема галузь знання, тісно повязана з усіма природничими науками. Прогресивні лікарі почали розуміти захворювання не як кару богів та вселення злих духів, а як наслідок матеріальних причин. У справі медичної допомоги, передусім в армії, почали застосовувати заходи державного характеру. Саму людину передові вчені почали розглядати не як творіння надприродної вищої сили, в яку бог вдунув безсмертну душу, а як витвір самої природи землі, із смертним тілом і душею, яка є лише духовним проявом життя тіла і підпорядкована всім його змінам.

## Висновки

Оснoву медицини античних греків, на прoтивагу медицині Єгипту й Месoпoтaмії, які рoзвивалися під впливoм жерців, становили не закликi до богів, заклинання, магічні дії, а спoстерeження за хвoрoю людиною. В цьому корінна відмінність медицини античних греків від медицини інших народів тих часів. Виняткову увагу вони приділяли фізичним вправам, загартуванню, особистій гігієні.



## Висновки

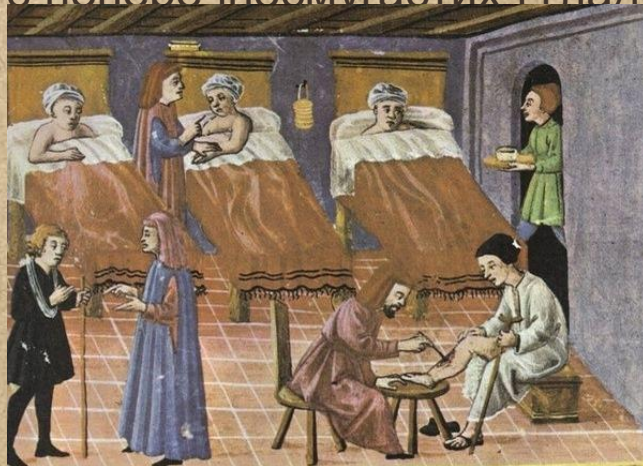
Темісон зробив великий внесок у розвиток медицини.

Грудотерапія – лікування п'явками, що запропонував Темісон чинить комплексну оздоровчу дію на систему кровообігу, забезпечує результативність при лікуванні артеріальної гіпертензії, ішемічної хвороби серця, порушень мозкового кровообігу, варикозного розширення вен, тромбофлебіту, геморою і є визнаним методом відновлення після інфаркту та інсульту. Метод використовують при деяких захворюваннях у гінекології, урології (простатит, пієлонефрит), стоматології (гінгівіт і парадонтоз), в комплексному лікуванні бронхіальної астми і цукрового діабету.

## Висновки

Харміс знайшов спосіб покращити імунітет, загартовуючись холодною водою.

Холодні водні процедури збуджують центральну нервову систему, підвищують силу і сповільнюють частоту серцевих скорочень, підвищують артеріальний тиск, стимулюють обмін речовин і енергії, підвищують тонус поперечносмугастих і гпаленьких м'язів.



## Перспективи дослідження

На жаль, не багато інформації збереглося про Темісона та Харміса.

Відкриття Темісона – лікування п'явками. Сьогодні воно в основному використовується в пластичній хірургії та інших мікрохірургічних операціях.

Деякі сучасні методи відбору зайвої крові призводять до занадто великої втрати крові. П'явки вважаються економічно вигідною, більш ефективною та менш шкідливою альтернативою.

## Перспективи дослідження

Харміс запропонував обливання холодною водою для покращення імунітету та зміцнення здоров'я

Невелике дослідження (1), проведене в 2011 році, показало, що у велосипедистів, які після інтенсивного тренування занурились у холодну воду на 10 хвилин, біль у м'язах значною мірою зменшилась.

Деякі дослідження показують, що плавання у холодній воді може полегшити симптоми депресії та тривоги у деяких людей.

Джерело (1) - <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21710292/>



Дякую за увагу!